

گزارش تحلیلی درباره‌ی طرح حمایت از حریم خصوصی*

چکیده

با اینکه در آیات متعددی از قرآن مجید، سنت پیامبر اکرم (ص) و ائمه اطهار (ع) و سیره مسلمانان بر لزوم رعایت حریم خصوصی اشخاص تأکید شده است متأسفانه در نظام حقوقی ایران، قانونی برای حمایت از حریم خصوصی افراد وجود ندارد. مفهوم حریم خصوصی و نحوه متمایز کردن آن از حریم عمومی در قوانین فعلی مشخص نشده است. در مورد برخی از مهم‌ترین مصادیق حریم خصوصی هیچ‌گونه حمایتی وجود ندارد و با توجه به اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها، بسیاری از اقدامات ناقض حریم خصوصی که امروزه به‌کرار در جامعه رخ می‌دهند و امنیت روانی جامعه را مختل می‌کنند (نظیر انتشار عکس‌ها و تصاویر خانوادگی افراد در اینترنت) به دلیل اینکه نقض حریم خصوصی در قوانین فعلی جرم شناخته نشده است مشمول تعقیب کیفری نیستند.

با توجه به سوءاستفاده‌های زیاد از نبود ضمانت‌اجرای مؤثر علیه نقض حریم خصوصی، به نظر می‌رسد وضع قانون حمایت از حریم خصوصی ضرورتی اجتناب‌ناپذیر است. با وجود این، طرح پیشنهادی ایراداتی دارد که باید به رفع آنها همت گماشت. همان‌طور که می‌دانیم، طرح مذکور ابتدا در قالب لایحه به مجلس شورای اسلامی ارائه شده بود که بنا به دلایلی دولت آن را پس گرفت.

مهم‌ترین ایرادات طرح حاضر که باید رفع شوند عبارت‌اند از:

۱. لازم است استثناهای حریم خصوصی به صورت واقع‌بینانه مشخص

شوند.

* تهیه شده در گروه حقوق خصوصی اداره کل پژوهش و اطلاع رسانی زیر نظر دکتر باقر انصاری

۲. احکام خاصی درباره تحقیقات قانونی اعم از پلیسی، امنیتی و اداری پیش بینی شود.
۳. به تفتیش‌ها و بازرسی‌های اداری و انضباطی و احکام آنها توجه شود.
۴. حریم خصوصی وسایل نقلیه جداگانه مورد حکم قرار گیرد.
۵. به حمایت از حریم خصوصی در تجارت الکترونیک توجه شود.
۶. در تدوین برخی از بخش‌های طرح به دلیل وجود مقررات مشابه در سایر قوانین به آنها ارجاع داده شده است. با توجه به اینکه در حال حاضر قوانین مورد ارجاع بازنگری می‌شوند و نیز ارجاع به سایر قوانین، با روش‌های نوین تدوین و تنقیح قوانین مغایرت دارد بهتر است تمام احکام مربوط به حمایت از حریم خصوصی به صورت جامع در این طرح آورده شود.
۷. پیشنهاد می‌شود چنانچه برای نقض هر یک از احکام حریم خصوصی مسئولیت کیفری پیش‌بینی می‌شود این امر بلافاصله پس از حکم مذکور آورده شود.
۸. غلط‌های نگارشی و انشایی طرح پیش از تصویب نهایی به دست ویراستار ادبی حقوقی ویرایش شود.

مقدمه

با توجه به تصویب کلیات طرح دو شوری حمایت از حریم خصوصی در صحن علنی مجلس شورای اسلامی، گزارش حاضر درصدد است تصویری کلی از مهم‌ترین مسائل حریم خصوصی ارائه دهد و طرح را از نظر ضرورت، جامعیت، مانعیت و کیفیت تدوین بررسی کند. بدین منظور، گزارش در هفت بند تهیه شده است که عبارت‌اند از: تعریف حریم خصوصی، مبنای حمایت از حریم خصوصی، حمایت از حریم خصوصی در منابع اسلامی، استثنای حریم خصوصی، وضعیت حمایت از حریم خصوصی در قوانین و مقررات فعلی کشور، ویژگی‌ها و ارکان طرح حمایت از حریم خصوصی و سرانجام جمع‌بندی و پیشنهاد.

بند نخست: تعریف حریم خصوصی

با آنکه کلمه «حریم خصوصی» در زبان محاوره و نیز در مباحث فلسفی، سیاسی و حقوقی مکرر به کار می‌رود، هنوز تعریف متقن و مشخصی از آن بیان نشده است. زیرا مفهوم حریم خصوصی ریشه‌های عمیقی در مباحث فرهنگی، جامعه‌شناختی و انسان‌شناختی جوامع دارد.

با آنکه به داشتن حق حریم خصوصی در قوانین بسیاری از کشورها اشاره شده است، هر یک از نظام‌های حقوقی مختلف بر جنبه‌های خاصی از این حق تأکید کرده‌اند و قلمرو این حق از هر نظام اجتماعی به نظام اجتماعی دیگر، از فرهنگی به فرهنگی دیگر و از موقعیتی به موقعیت دیگر تفاوت دارد.

نسبیت و تغییر‌گرایی‌های مربوط به حریم خصوصی در میان کشورها و حتی بخش‌های مختلف جامعه، مورد پذیرش بسیاری از صاحب‌نظران مقولهٔ حریم خصوصی است. در این زمینه تحقیقات میدانی متعدد صورت گرفته است که نتایج آنها نسبیت حریم خصوصی را اثبات کرده است.

حریم خصوصی مفهومی سیال است که تعریف آن بسیار دشوار است. به طور خلاصه می‌توان گفت که امروزه، حق حریم خصوصی حقی است نسبت به زندگی کردن با میل و سلیقهٔ خود و با حداقل مداخله و ورود دیگران؛ به دیگر سخن، حریم خصوصی حقی است که بر اساس آن افراد تعیین می‌کنند که دیگران تا چه اندازه می‌توانند به لحاظ کمیت و کیفیت، اطلاعاتی دربارهٔ آنان داشته باشند.

از مجموع تعاریف متعدد و معیارهای مختلفی که برای شناسایی حریم خصوصی از عمومی ارائه شده است چنین برمی آید که برای شناسایی مصادیق مشمول این حریم دو ضابطه وجود دارد:

ضابطه نوعی که به موجب آن، برخی جنبه‌های زندگی انسان‌ها نوعاً یا عرفاً حریم خصوصی آنها محسوب می‌شود و شخصی که مدعی نقض حریم خصوصی در جنبه‌های مذکور است لازم نیست توجیه کند که چرا دیگران نباید بدون رضایت وی به آن جنبه‌های زندگی او دسترسی پیدا کنند. ورود به قلمروی از زندگی افراد که نوعاً خصوصی شناخته می‌شود نقض حریم خصوصی است، مگر آنکه مرتکب اثبات کند دارنده حریم از حریم خود به نحو ضمنی یا صریح عدول کرده است.

ضابطه شخصی که به موجب آن، انسان‌ها می‌توانند برخی جنبه‌های زندگی خود را که نوعاً یا عرفاً از شمول حریم خصوصی خارج است جزء مسائل شخصی و داخل در قلمرو حریم خصوصی خود اعلام کنند، مشروط به اینکه اقدام آنها با قوانین مغایر نباشد.

بنابراین می‌توان حریم خصوصی را به این صورت تعریف کرد: قلمروی از زندگی هر فرد است که آن فرد نوعاً و عرفاً "یا با اعلان قبلی انتظار دارد دیگران بدون رضایت وی به اطلاعات راجع به آن قلمرو دسترسی نداشته باشند یا به آن قلمرو وارد نشوند یا به آن قلمرو نگاه یا نظارت نکنند یا به هر صورت دیگر وی را در آن قلمرو مورد تعرض قرار ندهند: منازل و اماکن خصوصی، جسم افراد، اطلاعات شخصی و ارتباطات خصوصی از مهم‌ترین مصادیق حریم خصوصی هستند. ورود بدون اجازه به منازل و اماکن خصوصی، ایست‌وبازرسی‌ها و تفتیش‌های بدنی، رهگیری انواع مکالمات و ارتباطات، دسترسی به اطلاعات شخصی، افشای مسائل خصوصی در جامعه، تجسس در امور دیگران نیز از مهم‌ترین مصادیق نقض‌کننده حریم خصوصی محسوب می‌شوند.

در طرح حمایت از حریم خصوصی نیز تعریف مشابهی از حریم خصوصی ارائه شده است.

بند دوم: مبنای حمایت از حریم خصوصی

چرا باید از حریم خصوصی حمایت شود و حقی به نام حق حریم خصوصی مورد شناسایی قرار گیرد؟

در پاسخ به این پرسش، استدلال‌های مختلفی ارائه شده است که در مجموع می‌توان این استدلال‌ها را در دو دسته طبقه‌بندی کرد. این دو دسته عبارت‌اند از: حریم خصوصی از آزادی و استقلال فردی حمایت می‌کند؛ حریم خصوصی از آبرو و حیثیت افراد حمایت می‌کند.

الف) حمایت از آزادی و استقلال فردی

حریم خصوصی نه تنها از آزادی و استقلال افراد در قبال هم‌نوعان خود و رسانه‌ها حمایت می‌کند، بلکه وسیله‌ای است برای دفاع از آزادی و امنیت فردی در برابر دولت.

۱. حمایت از آزادی و استقلال فردی در برابر همگان

در تعریف حریم خصوصی گفته شد قلمروی است که افراد نمی‌خواهند دیگران بدون رضایت آنها به آن وارد شوند. بنابراین، حریم خصوصی با آزادی و استقلال انسان و حق بر تعیین سرنوشت برای خود و در یک کلام، با دفاع از کرامت انسانی ارتباط تنگاتنگی دارد. این ارتباط به دو صورت ظاهر می‌شود:

حریم خصوصی از یک سو فضای لازم برای رشد و تکامل شخصیت افراد را فراهم می‌آورد و به تکریم شخصیت مادی و معنوی انسان می‌انجامد. به انسان‌ها امکان می‌دهد که فارغ از فشارها و ملاحظات و محذورات بیرونی مختلف، عرصه‌های خلوت و تنهایی و آرامش و امنیت خاطر برای خود داشته باشند و در آن عرصه‌ها با تعقیب اهداف و غایات کاملاً خصوصی و خالصانه، درجاتی از صمیمیت را مطابق میل خود با دیگر هم‌نوعان برقرارکنند و به‌ویژه در عرصهٔ ابراز عواطف و احساسات، شخصیت خود را شکوفا سازند. همچنین به انسان‌ها اجازه می‌دهد که در خلوت‌های ذاتی یا قراردادی خود، افکار و اعمال خویش را مورد محاسبه قرار دهند و دور از چشم و گوش و نظارت دیگران، فارغ از هرگونه بازی و ریاکاری، اصالت و صداقت خود را

دست‌کم در مورد خویشتن ارزیابی کنند.^۱ حمایت از حریم خصوصی، زمینه را برای تحقق معنای «حاسبوا أنفسکم قبل أن تحاسبوا و زنوا أعمالکم قبل أن توزن علیکم»^۲ فراهم می‌سازد.

از سوی دیگر، حمایت از حریم خصوصی مانع می‌شود که اطلاعات زندگی خصوصی افراد به عاملی برای در هم شکستن آزادی و استقلال انسان‌ها، سلطه‌یافتن بر آنها و استفاده‌ی ابزاری از آنها تبدیل شود. با توجه به اینکه افراد جامعه نوعاً آن اطلاعاتی را در مقوله‌ی حریم خصوصی می‌دانند که اصطلاحاً نقطه‌ضعف آنها محسوب می‌شود به آبرو و حیثیت‌شان مربوط است. اگر از این حریم حمایت نشود برخی درصدد برمی‌آیند که با دستیابی به این اطلاعات، فرد یا افرادی را که با افشای این اطلاعات، آبرو و حیثیت‌شان در خطر می‌افتد تهدید کنند و از آنها به عنوان وسیله‌ای برای برآورده ساختن امیال و خواست‌های خود استفاده کنند.

۲. حمایت از آزادی و استقلال فردی در برابر دولت

با توجه به آنچه درباره‌ی ارتباط بین حریم خصوصی و حمایت از آزادی و استقلال فردی گفته شد نتیجه می‌شود که حق حریم خصوصی با خودکامگی و استبداد حکومت‌ها تقابل دارد و شناسایی حق حریم خصوصی با محدود ساختن اختیارات حکومت ملازمه دارد. زیرا حق مذکور فضایی برای افراد جامعه فراهم می‌آورد که حکومت نه تنها از مداخله در مسائل و امور آن ممنوع است، بلکه باید از مداخله اشخاص ثالث در این فضا نیز جلوگیری کند. بنابراین ماهیت دولت‌های حاکم و اعتقاد یا بی‌اعتقادی آنها به ضرورت شناسایی چنین حقی اهمیت خاص دارد. برخی نظام‌های سیاسی، این ضرورت را بهتر و بیشتر از سایر نظام‌ها درک می‌کنند و حمایت می‌نمایند.

ب) حمایت از آبرو و حیثیت افراد

در اعلامیه‌ی جهانی حقوق بشر و میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی و قوانین اساسی برخی کشورها، حمایت از حق حریم خصوصی و لطمه نزدن به آبرو و حیثیت

۱. فوائد المحاسبه: ۱. الإطلاع علی عیوب النفس، فإذا اطلع علی عیبها مقتها فی ذات الله تعالی. ۲. معرفه حق الله تعالی، ومن لم یعرف حق الله تعالی علیه فإن عبادته لا تکاد تجدی، وهي قلیله المنفعه جدا.
۲. يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُنْتُمْ نَفْسًا مَّا قَدَّمْتُمْ لِعَدِّهِ وَأَتَّقُوا اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ (الحشر: ۱۸).

افراد، در یک ماده واحد و ملازم با یکدیگر ذکر شده‌اند. دلیل این امر آن است که در بسیاری از موارد، افشای امور خصوصی افراد، آبرو و حیثیت آنها را به مخاطره می‌اندازد. انسان‌ها غالباً عیب‌ها و خطاهای خود را از دیگران پنهان می‌کنند. در بسیاری از موارد چون این خطاها در خلوت و دور از انظار واقع می‌شوند (والا اصولاً خصوصی تلقی نمی‌شدند) و غالباً به امور عمومی و اجتماعی مربوط نیستند، لذا انسان‌ها حق دارند که آنها را از اشخاص ثالث پنهان دارند. برای جامعه نیز غالباً نفع مشروعی در دانستن عیب‌ها و لغزش‌های افراد خود حاصل نمی‌شود. آنگاه که «یوم تبلی السرائر»^۱ رسد خداوند بر کتمان و افشای خطاهای مردمان تصمیم خواهد گرفت. بنابراین باید مادام که ضرورت مبرم اجتماعی ایجاب نکند از افشای امور خصوصی و مکتوم افراد امتناع شود.

بند سوم: حمایت از حریم خصوصی در منابع اسلامی

به‌رغم سابقه کوتاه غرب در حمایت از حریم خصوصی^۲ پژوهش نشان می‌دهد که حمایت از حریم خصوصی در حقوق اسلامی قدمت بسیار دارد. مقوله‌های مختلف این حق با مبانی متعدد و محکمی مورد حمایت قرار گرفته است. حریم خصوصی پیش از آنکه در غرب و کنوانسیون‌ها و اسناد بین‌المللی حقوق بشر پیش‌بینی شود با تأکید بسیار در منابع اسلامی مورد توجه بوده است. در آیات متعدد قرآن مجید بر لزوم رعایت حریم خصوصی اشخاص تأکید شده است. سنت پیامبر اکرم (ص) و ائمه اطهار (ع) و سیره مسلمانان نیز سرشار از توصیه‌هایی در پرهیز از نقض مصادیق مختلف حریم خصوصی است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی

تالار موعظان انسانی

۱. سورة الطارق (۹). در تفسیر المیزان آمده است که منظور از این آیه عبارت است از: فالمعنی یوم یختبر ما أخفاه الإنسان و أسره من العقائد و آثار الأعمال خیرها و شرها فیمیز خیرها من شرها و یجزی الإنسان به فالآیه فی معنی قوله تعالی: «إن تبدوا ما فی أنفسکم أو تخفوه یحاسبکم به الله»: البقرة: ۲۸۴.
۲. براساس نتایج یک پژوهش علمی، توجه به مفهوم حریم خصوصی و نگرانی‌های مربوط به آن در غرب امر جدیدی است که عمدتاً در قرن بیستم آشکار شده است. در این پژوهش، منابع موجود در کتابخانه دانشگاه تورنتو (چه به صورت کتاب و چه به صورت منابع الکترونیکی) به لحاظ کاربرد کلمه «حریم خصوصی» در آنها (چه در عنوان و چه در متن) بررسی شد. روشن شد تا پیش از سال ۱۹۶۰ در باب این موضوع تقریباً هیچ‌گونه مطلبی منتشر نشده است.
(<http://www.utoronto.ca/ian/privacy/privacy.html>)

با وجود این، متأسفانه نه در نظام حقوقی ایران و نه در نظام حقوقی سایر کشورهای مسلمان، نه در تدوین قوانین و مقررات مختلف مربوط به حریم خصوصی و نه در رویه‌های عملی، اهمیت این حق و آثار ناشی از آن در روابط افراد با یکدیگر و حکومت چنانکه باید درک نشده و حمایت‌های لازم از آن صورت نگرفته است. درباره احکام تکلیفی بسیاری که در حمایت از حریم خصوصی وجود دارند و قابلیت تبدیل به احکام وضعی داشته‌اند بی‌توجهی شده است^۱ و حتی در عمل، قواعد وضعی مخالف با احکام مذکور لازم الاجرا شناخته شده‌اند. در منابع اسلامی، یعنی قرآن، سنت و اجماع، احکام متعددی درباره مقوله‌های مختلف حریم خصوصی وجود دارد. البته اصطلاح «حریم خصوصی» نه در آیات قرآن و نه در روایات اسلامی به کار نرفته است و موضع اسلام در مواجهه با مقوله حریم خصوصی موضع به اصطلاح «تحویل‌گرایانه» است. یعنی در قالب احاله به حقوق و آزادی‌های دیگر نظیر حق مالکیت، منع تجسس، اصل برائت، منع سوء ظن، منع اشاعه فحشا، منع سب و هجو منع قذف و نیمه و غیبت و منع خیانت در امانت، از حریم خصوصی حمایت شده است.

مباحث و اصطلاحاتی که در آیات و روایات اسلامی درباره حریم خصوصی و بیان علل و حکمت‌های حمایت از آن به کار رفته‌اند تحت عناوین زیر دسته‌بندی می‌شوند:

۱. ممنوعیت تجسس و تفتیش
 ۲. ممنوعیت استراق سمع
 ۳. ممنوعیت استراق بصر
 ۴. ممنوعیت ورود به منازل بدون استیذان
 ۵. ممنوعیت سوء ظن
 ۶. ممنوعیت نیمه و غیبت
 ۷. ممنوعیت سب و هجو و قذف
 ۸. ممنوعیت اشاعه فحشا و هتك ستر
 ۹. ممنوعیت خیانت در امانت
- برخی از آیاتی که تعابیر فوق در آنها به کار رفته است عبارت‌اند از:

۱. قد حقق فی الاصول ان لا معنى للحکم الوضعی الا ما انتزع من الحکم التکلیفی (الشیخ مرتضی الانصاری، کتاب المکاسب، الجزء الثانی، ص ۲۱۴، قم انتشارات دهقانی، ۱۳۷۴)

۱. یا ایها الذین آمنوا اجتنبوا كثيراً من الظن إن بعض الظن إثم ولا تجسسوا ولا یغتب بعضکم بعضاً^۱.

۲. لا تدخلوا بیوتاً غیر بیوتکم حتی تسألنوا و تسلموا علی أهلها^۲

۳. و أتوا البیوت من أبوابها^۳.

برخی از روایاتی که از پیامبر اکرم (ص) درباره حرمت حریم خصوصی افراد ذکر شده است عبارت‌اند از:

۱. إن الله تعالی حرم من المسلم دمه و ماله و أن یظن به ظن السوء^۴.

۲. من استمع إلی حدیث قوم و هم یفرون منه، صبّ فی أذنیه الا نک^۵

هر کس که به مکالمات دیگران گوش دهد در حالی که آنها راضی نیستند، روز قیامت در گوش وی سرب گداخته ریخته می‌شود.

۳. یا معشر من آمن بلسانه و لم یدخل الإیمان قلبه، لا تغتابوا المسلمین و لا تتبعوا

عوراتهم فإنه من اتبع عوراتهم یتبع الله عورته و من یتبع الله عورته یفضحه و (ولو) فی بیته^۶.

ای گروهی که به زبان اسلام آورده‌اید و ایمان در قلب شما جای نگرفته، از مسلمانان بدگویی نکنید و در جستجوی عیب‌های آنان مباشید؛ چرا که هرکس در پی کاستی‌های آنان برآید خداوند در جستجوی عیوب او خواهد بود و آن که خدا با او چنین کند، رسوایش خواهد ساخت، هر چند درون خانه‌اش باشد.

۴. إنی لم أؤمر أن انقب عن قلوب الناس و لا أشق بطونهم.

من مأمور نشده‌ام دل‌های مردم را بشکافم و از افکار درونی آنها باخبر شوم.

۵. من مشی فی عیب اخیه و کشف عورته کان اول خطوة خطأها والله وضعها فی

جهنم و کشف عورته علی رؤوس الخلائق^۷.

۱. سوره حجرات، آیه ۱۲

۲. سوره نور، آیه ۲۷.

۳. سوره بقره، آیه ۱۸۹.

۴. الشیخ محمد باقر المجلسی؛ بحار الانوار، (بیروت: دار احیاء التراث العربی، ۱۴۰۳ هـ- ۱۹۸۳ م)، ج ۷۲، ص. ۲۰۱.

۵. أبی داود سلیمان بن اشعث السجستانی، سنن أبی داود، (قم: دارالفکر، ۱۴۱۰ هـق- ۱۹۹۰ م)، ج ۲، ص. ۴۵۴.

۶. احمد المقدس الأردبیلی؛ مجمع الفوائد والبرهان (قم، مؤسسه النشر الاسلامی، ۱۴۱۱)، ص ۷۷.

۷. محمد الری شهری؛ میزان الحکمه، (قم: دارالحدیث، ۱۳۷۵)، ج ۱، ص ۳۹۱.

هر کس در راه جستجوی عیوب و کشف لغزش‌های برادرش گام نهد، پای در آتش دوزخ گذارده است و خداوند عیوب او را بر همگان آشکار خواهد کرد.
 ۶. من رأی عورة فسترها کمن أحمیا مؤوودة .

امام علی (ع) نیز در نامه خویش به مالک اشتر به هنگامی که وی را به سمت فرماندار مصر انتخاب کردند تجسس حاکم در احوال مردم را منع کرده و مالک را به پوشاندن عیوب مردم و دوری جستن از افرادی که عیوب دیگران را آشکار می‌سازند توصیه فرموده است:

وَلَيْكِنْ أْبَعَدَ رَعِيَّتِكَ مِنْكَ وَ أَشْنَاهُمْ عِنْدَكَ أَطْلُبُهُمْ لِمَعَائِبِ النَّاسِ. فَإِنَّ فِي النَّاسِ عِيُوبًا الْوَالِي أَحَقُّ مِنْ سِتْرِهَا؛ فَلَا تَكْشِفَنَّ عَمَّا غَابَ عَنْكَ مِنْهَا؛ فَإِنَّمَا عَلَيْكَ تَطْهِيرَ مَا ظَهَرَ لَكَ وَاللَّهُ يَحْكُمُ عَلَيَّ مَا غَابَ عَنْكَ؛ فَاسْتِرِ الْعَوْرَةَ مَا اسْتَطَعْتَ يَسْتِرِ اللَّهُ مِنْكَ مَا تَحَبُّ سِتْرَهُ مِنْ رَعِيَّتِكَ... وَ تَغَابَ عَنِ كُلِّ مَا لَا يَضْحَكُ لَكَ وَ لَا تَعْجَلَنَّ إِلَى تَصَدِيقِ سَاعٍ فَإِنَّ السَّاعِيَ غَاشٌّ وَ إِنْ تَشَبَّهُ بِالنَّاصِحِينَ^۳.

باید دورترین مردم از تو و مبعوض‌ترین آنان نزد تو کسی باشد که پیوسته در پی عیوب مردمان است؛ چه آن که مردم لغزش‌هایی دارند که حاکم از هرکس دیگر به پوشاندن آنها سزاوارتر است. پس در جستجوی امور پنهان مباش. وظیفه تو پاک کردن ظواهر است و تنها پروردگار بر هر آنچه از تو پنهان است حکم می‌کند. پس تا آنجا که می‌توانی عیب را بپوشان تا خداوند نیز آنچه را می‌خواهی از مردم مخفی بماند، بپوشاند... و از آنچه در نظر روشن نیست کناره بگیر. در تصدیق سخن چنین شتاب مکن؛ زیرا سخن چنین گر چه در لباس اندر زدهنده ظاهر شود، خیانتکار است.

همچنین از مجموع روایات اسلامی و تفسیرهای آنها چنین بر می‌آید که افشای برخی مسائل خصوصی حتی با رضایت دارنده حریم خصوصی مجاز نیست، زیرا اشاعه فحشا محسوب می‌شود:

ان من افشا و اذاع فاحشه فهو کمن اتاه
 همانا کسی که اشاعه فحشا می‌کند همانند کسی است که آن را مرتکب شده است.

۱. السید محسن الخرازی؛ فی التجسس و التفتیش؛ ص ۵ از ۲۶، قابل دسترس در <http://www.IslamicFegh.Org/magazines/Feghti11.htm>.

۲. ابی داود سلیمان بن اشعث السجستانی؛ پیشین، ص. ۴۵۴.

۳. نهج البلاغه؛ ترجمه محمد دشتی، انتشارات علامه، چاپ اول ۱۳۷۹، صص. ۶۹ - ۵۶۸.

همچنین است افشای مسائلی که به ستر عورت انسان مربوط می‌شود، زیرا حفظ عورت (عیوب و مسائل نوعاً پنهانی) از واجبات است. صاحب جواهر در توصیف انسان عادل تعبیری به کار برده است که ذکر آن در این مقام بجا به نظر می‌رسد: «عادل یعنی کسی که عیب‌ها و لغزش‌های خود را می‌پوشاند تا دیگر مسلمانان نتوانند بر آن اطلاع یابند و نه کسی که هیچ عیب یا لغزشی نداشته باشد. البته بهتر آن است که عیبی در او نباشد و لغزشی از او سر نزنند، اما اگر عیب یا لغزشی باطناً از او سر بزنند بر او واجب است که آن را از دیگران پبوشاند. زیرا اشاعه فحشا ممنوع است و ستر عورت واجب^۱».

منع اشاعه فحشا تا حد زیادی به آثار اجتماعی هتک ستر توجه دارد، اما وجوب پوشاندن عیب‌ها و لغزش‌های خود از دیگران و به عبارت دیگر وجوب ستر عورت (عورت به مفهوم اعم کلمه) امری است که امروزه در بحث حریم خصوصی به عنوان یکی از حقوق بشر، قابل سلب و اعراض نیست؛ امری که جدا از آثار اجتماعی هتک ستر درصدد دفاع از کرامت انسان بوده و مانع از آن است که انسان خود برخلاف کرامت خویشتن اقدام کند.

به طور خلاصه، مطالعه منابع اسلامی نشان می‌دهد که اسلام نه تنها حاکمان بلکه مردمان را نیز از ورود به زندگی شخصی دیگران، کنجکاوی، پاییدن و فضولی کردن در امور دیگران منع کرده است. در کنوانسیون‌ها و اسناد حقوق بشری، منع تجاوز افراد به حریم خصوصی یکدیگر به تصریح پیش‌بینی نشده و تنها به کمک تفسیر از آنها استنباط شده است.

همچنین حریم منزل، مکالمات، ارتباطات، عقاید و افکار در آیات و احادیث متعددی به تصریح حمایت شده، به اعتماد بر ظواهر و حسن ظن سفارش و از سوء ظن و تجسس در امور پنهانی دیگران منع شده است. از لحن و شیوه بیان متون مختلفی که در حمایت از حریم خصوصی وجود دارد چنین استنباط می‌شود که برخی امور و مکان‌ها ذاتاً در قلمرو حریم خصوصی محسوب می‌شوند و برخی امور بنا به خواست افراد ممکن است جزء حریم آنان و لازم الاحترام از جانب دیگران قرار گیرد. برای مثال، منزل و امور سیئه یا اموری که اطلاع از آنها و آگاه کردن دیگران از آنها اشاعه فحشا و منکر محسوب می‌شود ذاتاً در قلمرو حریم خصوصی است، اما مسائلی که

۱. شیخ محمد حسن نجفی؛ جواهر الکلام، جلد ۱۳، دارالکتب الاسلامیه، چاپ سوم، ۱۳۶۷، ص ۲۹۸.

افراد به دلایل شخصی آنها را از دیگران کتمان می‌کنند یا در صدد انکار و تکذیب آنها هستند، در صورتی که با حقوق دیگران تعارض نداشته باشد، به طور شخصی یعنی درباره آن شخص، حمایت شده است.

استثناهایی که در منابع اسلامی بر ممنوعیت مداخله در امور دیگران وارد شده است بسیار محدود و مضیق بوده و تنها به سبب ضرورت‌های اجتماعی مهم نظیر امر به معروف (با رعایت همه شرایط آن)، جاسوسی در زمان جنگ^۱ یا جمع‌آوری دلایلی که برای جلوگیری از پیمان شدن حقوق دیگران، مقرر شده‌اند. همچنین با توجه به اصول تفسیر، استثناهای حریم خصوصی تنها به قدر متیقن و قدر ضرورت خود محدود شده و تفسیر موسع آنها ممنوع است.

در مجموع، به نظر می‌رسد که حریم خصوصی در نظام احکام اجتماعی اسلام قلمرو وسیعی از زندگی انسان‌ها را شامل می‌شود. در این قلمرو، آزادی انسان‌ها در تعیین سرنوشت خود به رسمیت شناخته شده، حکومت و سایر افراد جامعه از مداخله در این حریم منع شده‌اند. البته این سخن به معنای بی‌توجهی احکام اسلامی به اعمال و افعال انسان‌ها در عالم خلوت خود نیست. احکام فردی اسلام و نیز نظام اخلاقی اسلام، درباره نحوه رابطه انسان‌ها با خویشان و نیز با خداوند احکام بسیاری دارند.

بند چهارم: استثناهای حریم خصوصی

یکی از مهم‌ترین مباحث حریم خصوصی، قلمرو استثناهای آن است. حق حریم خصوصی نیز در نظام حق‌ها در زمره حقوق مشروط به شمار می‌آید نه حقوق مطلق. از این رو، یک پرسش اساسی این است که استثناهای این حق چیستند و در چه صورتی از نظر حقوقی «مشروع» و پذیرفتنی‌اند. چون ممکن است تعداد استثناهای قلمرو آنها آن‌قدر زیاد شود که دیگر چیزی جز اسم توخالی از حریم خصوصی نماند. در پاسخ به این پرسش، برخی قواعد عقلی یا منطقی وجود دارد که در مستثنا کردن یک موضوع باید به آنها توجه کرد. برای مثال استثنا نباید اکثر باشد، زیرا استثنای اکثر قبیح و مردود است؛ استثنای نباید مبهم باشد، زیرا استثنای مبهم باطل است؛ استثنا و باید به صورت مضیق تفسیر شود و در تعیین مفاد آن باید به قدر متیقن بسنده شود.

۱. برای مطالعه بیشتر درباره این استثنا رک: الخرازی، فی التجسس و التفتیش، همان.

اعلامیه جهانی حقوق بشر، میثاق بین‌المللی حقوق مدنی و سیاسی، کنوانسیون آمریکایی حقوق و وظایف بشر و کنوانسیون اروپایی حقوق و آزادی‌های بشر، ضابطه‌ای سه‌گانه را برای احراز مشروعیت محدودیت‌های قابل تحمیل بر حق حریم خصوصی پیش‌بینی کرده‌اند: هر نوع محدودیت باید تنها به حکم قانون برقرار شود؛ ایجاد هر نوع محدودیت باید به موجب یکی از اهداف مشروعی باشد که صریحاً در قانون احصا شده است و سوم آنکه اثبات شود وضع آن محدودیت ضرورت دارد. مطالعه قوانین و مقررات سایر کشورها نشان می‌دهد که مهم‌ترین استثناهای حق حریم خصوصی عبارت‌اند از: دفاع از امنیت ملی، دفاع از جان و سلامتی و مال انسان-ها، جلوگیری از اشاعه فحشا، کشف و افشای جرایم واجد حیثیت عمومی، کشف و افشای آلودگی‌های زیست‌محیطی، کشف و افشای سایر مسائل واجد نفع عمومی.

بند پنجم: وضعیت حمایت از حریم خصوصی در قوانین و مقررات فعلی کشور

در قانون اساسی ایران، اصل یا اصول خاصی وجود ندارد که از حریم خصوصی تحت این عنوان حمایت کرده باشد. اما در برخی اصول قانون اساسی با تأسی به اصول حقوقی اسلام، به حمایت از حریم خصوصی توجه شده است که از جمله می‌توان به اصول ۲۲، ۲۳، ۲۵ و ۳۹ اشاره کرد: در اصل ۲۲ حیثیت، جان، مال، حقوق، مسکن و شغل اشخاص مصون از تعرض اعلام شده است؛ در اصل ۲۳ تفتیش عقاید ممنوع است؛ اصل ۲۵ بازرسی و نرساندن نامه‌ها، ضبط و فاش کردن مکالمات تلفنی، افشای مخابرات تلگرافی و تلکس، سانسور و مخابره نکردن و نرساندن آنها، استراق سمع و هرگونه تجسس را ممنوع دانسته و بالاخره آنکه در اصل ۳۹ هتک حرمت و حیثیت اشخاصی که به حکم قانون دستگیر، بازداشت، زندانی یا تبعید شده‌اند، به هر صورت که باشد، ممنوع شناخته شده است.

علاوه بر قانون اساسی، در برخی قوانین عادی نیز موادی وجود دارد که اگرچه صریحاً از حریم خصوصی نام نبرده‌اند اما احکامی که در آنها پیش‌بینی شده به حمایت از حریم خصوصی ربط دارد. برای مثال، مواد ۵۸۰ و ۵۸۲ قانون مجازات اسلامی برای ورود غیرقانونی مستخدمان و مأموران قضایی و غیرقضایی دولت به منزل اشخاص و برای باز کردن آنها، توقیف یا معدوم کردن اموال، بازرسی، ضبط و استراق سمع

مراسلات یا مخابرات یا مکالمات تلفنی اشخاص مجازات تعیین کرده است. فصل سوم قانون آئین دادرسی کیفری نیز تحت عنوان «تفتیش و بازرسی منازل و اماکن و کشف آلات و ادوات جرم» مقرراتی را درباره حریم خصوصی منازل و اماکن اشخاص پیش‌بینی کرده است.

به‌رغم توصیه اکید اسلام به حمایت از حریم خصوصی متأسفانه قوانین و مقررات فعلی برای حمایت از حریم خصوصی کافی و مناسب نیستند. زیرا:

۱. مفهوم حریم خصوصی و نحوه متمایز کردن آن از حریم عمومی در قوانین و مقررات فعلی تعریف و شناسایی نشده است. قوانین موجود صرفاً به نحو تلویحی به برخی از مصادیق حریم خصوصی اشاره کرده‌اند، ولی قاعده یا ملاک خاصی برای شناسایی مصادیق مختلف حریم خصوصی بیان نکرده‌اند؛

۲. در قوانین و مقررات فعلی کشور در مورد برخی از مهم‌ترین مصادیق حریم خصوصی هیچ‌گونه حمایتی نیست و در این زمینه‌ها نظام حقوقی ما خلأ قانونی دارد. برای مثال، حمایت از حریم جسمانی افراد، حریم خصوصی افراد در محل‌های کار، حمایت از حریم افراد در فعالیت‌های رسانه‌ای و نیز حمایت از اطلاعات شخصی افراد در دستگاه‌ها و مؤسسات دولتی از جمله مصادیقی‌اند که برای حمایت از آنها در قوانین فعلی حکم مشخصی وجود ندارد.

۳. با توجه به اصل قانونی بودن جرایم و مجازات‌ها، بسیاری از اقدامات ناقض حریم خصوصی که امروزه به‌کرار در جامعه رخ می‌دهند (نظیر انتشار عکس‌ها و تصاویر خانوادگی افراد در اینترنت) قابل تعقیب کیفری نیستند. چون نقض حریم خصوصی در قوانین فعلی جرم شناخته نشده است.

۴. با توجه به نو بودن پدیده اینترنت در کشور و نیز با توجه به پیدایش اشکال و شیوه‌های جدید در خصوص ارتباطات تلفنی و پستی، در قوانین و مقررات فعلی برای حمایت از حریم خصوصی افراد در این گونه ارتباطات جدید حکم خاصی بیان نشده است.

بند ششم: ویژگی‌ها و ارکان طرح حمایت از حریم خصوصی

طرح حمایت از حریم خصوصی در هفت فصل تدوین شده است که عبارت‌اند از:

فصل اول: تعاریف و کلیات

در این فصل ابتدا هدف طرح مشخص شده است، سپس مهم‌ترین اصطلاحات طرح تعریف شده‌اند. درباره تعاریف مذکور در این فصل، ذکر این نکته حایز اهمیت است که تنها اصطلاحاتی که در جاهای مختلف طرح به کار رفته‌اند در این فصل تعریف شده‌اند و اصطلاحاتی که یک بار درج شده‌اند در همان ماده مربوطه، تعریف آنها آمده است.

اصطلاحات تعریف شده عبارت‌اند از:

حریم خصوصی، اماکن خصوصی، منزل، اطلاعات شخصی، اطلاعات شخصی حساس، دسترسی به اطلاعات، ارتباطات، پایش، رهگیری، افشا، مؤسسات عمومی.

فصل دوم: حریم خصوصی جسمانی

با توجه اینکه حریم جسمانی افراد مهم‌ترین مقوله حریم خصوصی به شمار می‌رود، لذا احکام این مقوله به عنوان اولین مقوله حریم خصوصی در طرح ذکر شده است. در حال حاضر درباره حریم جسمانی افراد، جز برخی مواد قانون آیین دادرسی کیفری که به صورت گذری و تلویحی آن هم صرفاً به برخی از مسائل حریم جسمانی توجه کرده‌اند، احکام خاصی در قوانین ما وجود ندارد. برای ورود به قلمرو حریم جسمانی افراد، گاه به هیچ مصوبه قانونی استناد نمی‌شود و گاه تنها به پاره‌ای از روبه‌های عملی یا آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌های جزئی و ناقص و قابل انتقاد در این خصوص استناد می‌شود.

مقررات این فصل با توجه به گونه‌های مختلف ورود به حریم جسمانی و بر اساس شدت قباحت و حجمه هر یک از گونه‌های مذکور، در چهار بند آورده شده است. در بند اول بازرسی‌های بدنی از روی لباس، در بند دوم بازرسی‌های بدنی با درآوردن لباس افراد، در بند سوم تفتیش اندام‌های داخلی انسان و در بند چهارم مقررات مشترک راجع به هر سه گونه ورود به حریم جسمانی پیش‌بینی شده است.

با توجه با مطلب فوق، آیین و شرایط نقض حریم جسمانی در هر یک از مقوله‌های مذکور، متفاوت از دیگری است. برای مثال، در بند سوم، یعنی تفتیش اندام‌های داخلی انسان، شرایط اشخاصی که برای تصمیم‌گیری درباره‌ی بازرسی و نوع بازرسی صلاحیت دارند، موارد لازم برای اخذ مجوز بازرسی، مقام صادرکننده‌ی مجوز بازرسی، شرایط مکانی که افراد در آنجا بازرسی می‌شوند، شرایط افرادی که بازرسی را اجرا می‌کنند شدیدتر از سایر انواع بازرسی‌های بدنی است. بازرسی‌های بدنی با درآوردن لباس افراد در درجه‌ی دوم اهمیت بوده و احکام آن در مقایسه با بازرسی‌های نوع سوم تا حدی خفیف است.

همچنین، ضمانت‌اجرایی که برای نقض احکام هر یک از بازرسی‌های فوق پیش‌بینی شده است متفاوت از دیگری است.

فصل سوم: حریم خصوصی اماکن و منازل

با توجه به تعریف حریم خصوصی، منزل ذاتاً حریم محسوب می‌شود و در قوانین سایر کشورها نیز وضع چنین است. اما منظور از اماکن که در اینجا اماکن خصوصی است، نه اماکن عمومی.

احکامی که در این فصل پیش‌بینی شده است برای رفع نواقص احکام قانون آیین دادرسی کیفری است. از این رو در ماده‌ی ۲۰ طرح ذکر شده است که سایر احکام ورود به منازل و اماکن خصوصی از مقررات آیین دادرسی کیفری درباره‌ی تفتیش و بازرسی منازل و اماکن و کشف آلات و ادوات جرم تبعیت می‌کند.

فصل چهارم: حریم خصوصی در محل کار

در سراسر دنیا کارگران تابع برخی نظارت‌هایی هستند که کارفرمایان آنها اعمال می‌کنند. کارفرمایان بر چگونگی کار از جهت کیفیت و انجام امور، نظارت می‌کنند. آن‌ها اطلاعات شخصی کارگران را به دلایل مختلفی نظیر مراقبت و بهداشت، مالیات و بررسی سابقه‌ی افراد جمع‌آوری می‌کنند.

آموزن‌های روان‌شناسی، آزمون‌های عمومی هوش، بررسی انجام کار، شناخت شخصیت، صداقت، درستکاری و پیشینه‌ی افراد (کارگران)، آزمایش مواد مخدر و روش‌های پزشکی دیگر برای استخدام کارگران در محل کار استفاده می‌شود. پس از

استخدام نیز استفاده از دوربین‌های ویدئویی و تلویزیون‌های مداربسته برای نظارت بر کارگران در کارگاه رایج است.

امروزه در جامعه ما نیز استفاده از انواع وسایل الکترونیکی برای نظارت بر اعمال و رفتار کارگران و کارمندان چه در بخش خصوصی و چه در بخش عمومی بسیار رایج شده است. مدیران دستگاه‌ها و مؤسسات عمومی و نیز کارفرمایان بخش خصوصی برای توجیه این اقدام خود به دلایل مختلفی استناد می‌کنند، نظیر جلوگیری از ارتکاب فعالیت‌های مجرمانه مثل سرقت یا تخریب اموال محل کار یا سوء استفاده از اموال محل کار، تأمین امنیت و بهداشت محل کار یا کارکنان و مستخدمان.

با توجه به اینکه ممکن است کارفرمایان اطلاعات بی‌ربط به کار کارگران و کارکنان خود را جمع‌آوری کنند یا از اطلاعات جمع‌آوری‌شده برای مقاصد نامشروع و غیر قانونی استفاده کنند و نیز با توجه به نبود هر گونه مقررات در نظام حقوقی ایران برای مهار این گونه نظارت‌ها، پیش‌بینی احکام خاصی برای رعایت حریم خصوصی در اماکن کار بسیار ضروری به نظر می‌رسد؛ ضمن اینکه در این باره مقررات سازمان بین‌المللی کار نیز کاملاً صراحت دارد. در تدوین مقررات این فصل به مقررات سازمان مذکور تحت عنوان «مجموعه قواعد رفتاری سازمان بین‌المللی کار در حمایت از داده‌های شخصی کارگران» و برخی قوانین مشابه خارجی مراجعه و سعی شده است که این گونه نظارت‌ها در کشور قانونمند شود.

فصل پنجم: حریم خصوصی اطلاعات

احکام این فصل در دو بند جداگانه تدوین شده است:

۱. حریم اطلاعات شخصی

در کشور ما دربارهٔ حمایت از داده‌های شخصی، قانون خاصی وجود ندارد. لذا برای رفع این نقیصه، در این فصل اختیارات مؤسسات عمومی و مؤسسات خصوصی عرضه‌کننده خدمات عمومی دربارهٔ اطلاعات شخصی و نیز حقوق افرادی که اطلاعات شخصی آنها جمع‌آوری شده است مورد توجه قرار گرفته و حسب اوضاع و احوال مختلف احکام خاصی پیش‌بینی شده است.

مهم‌ترین نکات این فصل، مشخص کردن صلاحیت مؤسسات عمومی و مؤسسات خصوصی عرضه‌کننده خدمات عمومی در جمع‌آوری اطلاعات شخصی افراد جامعه،

روش‌ها و منابع جمع‌آوری اطلاعات شخصی، نحوه نگهداری اطلاعات شخصی در مؤسسات عمومی و مؤسسات خصوصی عرضه خدمات عمومی، نحوه دسترسی اشخاص به اطلاعات مربوط به خود و در صورت لزوم دادن توضیحات لازم درباره آن اطلاعات، صلاحیت مؤسسات مذکور در استفاده از اطلاعات شخصی و انتقال این اطلاعات به سایر بخش‌های دولتی یا خصوصی و در نهایت پیش‌بینی احکام خاص در مورد اطلاعات شخصی حساس است.

۲. حریم خصوصی در فعالیت‌های رسانه‌ای

در این بخش از طرح احکامی که برای حمایت از حریم خصوصی افراد در فعالیت‌های رسانه‌ای ضرورت دارد پیش‌بینی و سعی شده است بین مقتضیات آزادی بیان و آزادی اطلاعات و حمایت از حریم خصوصی افراد سازگاری برقرار شود. این سازگاری گاهی با ترجیح آزادی جستجو، اشاعه و دریافت اطلاعات صورت می‌گیرد و گاهی با تقدم و ترجیح حریم خصوصی. از جمله مسائلی که در این بخش از طرح به آن توجه شده است عبارت‌اند از:

۱. حریم خصوصی در مراسم عمومی نظیر راهپیمایی‌ها
۲. حریم خصوصی به هنگام ضبط وقایع در بیمارستان‌ها و سایر اماکن مشابه و حساس
۳. حریم خصوصی طرفین دعوا و شهود در رسیدگی‌های قضایی
۴. حریم خصوصی و سوابق کیفری گذشته افراد
۵. حریم خصوصی در مصاحبه‌های کمینی
۶. حریم خصوصی و جمع‌آوری اطلاعات با روش‌های پنهانی
۷. حریم خصوصی و جمع‌آوری اطلاعات با روش‌های متقلبانه
۸. حریم خصوصی قربانیان جرایم و مصائب
۹. حریم خصوصی مصیبت‌دیدگان و متألمین

فصل ششم: حریم خصوصی ارتباطات

در این فصل احکام مربوط به رعایت حریم خصوصی افراد در هر یک از انواع ارتباطات، مشخص شده است. بدین منظور احکام ناظر بر حریم خصوصی افراد در ارتباطات پستی، تلفنی و اینترنتی پیش‌بینی شده است.

فصل هفتم: مسئولیت‌های ناشی از نقض حریم خصوصی

در این فصل از طرح، مسئولیت‌های مدنی ناشی از نقض حریم خصوصی، امکان اخذ دستور موقت برای متوقف کردن نقض حریم خصوصی، پیش‌بینی مجازات برای نقض حریم جسمانی افراد و نقض حریم اطلاعات شخصی به دلیل نبود مجازات برای این گونه اعمال در قوانین کیفری فعلی و ارجاع مجازات سایر اعمال ناقض حریم خصوصی به قوانین مشابه موجود نظیر قانون مجازات اسلامی و قانون مطبوعات، جنبه خصوصی تعقیب جرایم نقض حریم خصوصی، از دلایل خارج کردن ادله جمع‌آوری شده در نتیجه نقض حریم خصوصی و سرانجام معیارهای احراز نقض حریم خصوصی ارایه شده است.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

نتیجه

با توجه به آنچه در بند پنجم این گزارش درباره وضعیت حمایت از حریم خصوصی در قوانین و مقررات فعلی کشور گفته شد و با توجه سوءاستفاده‌های زیاد افراد سودجو از نبود ضمانت اجرای مؤثر علیه نقض حریم خصوصی، به نظر می‌رسد وضع قانون حمایت از حریم خصوصی ضرورتی اجتناب ناپذیر است. با وجود این، طرح پیشنهادی ایراداتی دارد که باید به رفع آنها همت گماشت. همان‌طور که می‌دانیم، طرح مذکور ابتدا در قالب لایحه به مجلس شورای اسلامی ارائه شده بود که بنا به دلایلی دولت آن را پس گرفت. در طرح حاضر، دغدغه‌های دولت لحاظ نشده است و پیشنهاد می‌شود به جای مخالفت با کل طرح، دولت ملاحظات خود را در آن تأمین کند.

مهم‌ترین ایرادات طرح حاضر که باید رفع شوند عبارت‌اند از:

۱. طرح حمایت از حریم خصوصی به طور مشخص به استثنای توجه نکرده است. توجه لازم و واقع‌بینانه به این استثنایا به رعایت قانون حمایت از حریم خصوصی کمک خواهند کرد. همان‌طور که اشاره شد دفاع از امنیت ملی، دفاع از جان و سلامتی و مال انسان‌ها، جلوگیری از اشاعه فحشا، کشف و افشای جرایم واجد حیثیت عمومی، کشف و افشای آلودگی‌های زیست‌محیطی، کشف و افشای سایر مطالب واجد نفع عمومی مهم‌ترین استثنایای حق حریم خصوصی هستند. طرح به صورت پراکنده به برخی از استثنایا توجه کرده است، اما این امر کافی نیست.
۲. لازم است احکام خاصی درباره تحقیقات قانونی اعم از پلیسی، امنیتی و اداری پیش بینی شود.
۳. به تفتیش‌ها و بازرسی‌های اداری و انضباطی و احکام آنها توجه نشده است. برای انجام این نوع تفتیش‌ها اخذ مجوز قضایی لازم و نیز عملی نیست. باید احکام خاصی برای قاعده‌مند کردن تفتیش‌ها و بازرسی‌های مذکور به طرح افزوده شود.
۴. به مسائل حریم خصوصی مرتبط با وسایل نقلیه توجه نشده است و باید احکام خاصی در این باره به طرح افزوده شود.
۵. حمایت از حریم خصوصی در تجارت الکترونیک از جمله مسائلی است که در این طرح به آن توجه نشده است و باید احکام خاصی در این باره به طرح افزوده شود.

۶. در این طرح تلاش شده است که به همه مسائل مبتلابه کشور درباره حریم خصوصی پاسخ داده شود. با وجود این، در تدوین برخی از بخش‌های آن به دلیل وجود مقررات مشابه در سایر قوانین از جمله مقررات قانون آئین دادرسی کیفری تحت عنوان «تفتیش و بازرسی منازل و اماکن و کشف آلات و ادوات جرم» به قوانین و مقررات مزبور ارجاع شده است. با توجه به اینکه قوانین مورد ارجاع هم‌اکنون بازنگری می‌شوند و نیز ارجاع به سایر قوانین، با روش‌های نوین تدوین و تنقیح قوانین مغایرت دارد بهتر است تمام احکام مربوط به حمایت از حریم خصوصی به صورت جامع در این طرح آورده شود.

۷. اختصاص فصل خاصی از طرح به مسئولیت‌های ناشی از نقض حریم خصوصی، به‌ویژه مسئولیت‌های کیفری ناشی از نقض حریم خصوصی، درست به نظر نمی‌رسد. پیشنهاد می‌شود چنانچه برای نقض هر یک از احکام حریم خصوصی مسئولیت کیفری پیش‌بینی می‌شود این امر بلافاصله پس از حکم مذکور آورده شود. به عبارت دیگر، قاعده و ضمانت اجرای آن در کنار یکدیگر آورده شوند.

۸. پیشنهاد می‌شود ماده ۷۱ طرح که بسیار آرمانی و به دور از واقعیات است، حذف شود.

۹. غلط‌های نگارشی و ائتلافی در طرح مشهود است. پیشنهاد می‌شود پیش از تصویب نهایی طرح، آن را ویرایش ادبی حقوقی کنند.